

# Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 1 (2017)

7ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.  
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ



Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

7<sup>ο</sup> ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ  
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την  
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία  
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL  
15-18 Ιουνίου 2017

Από την Ένταξη στην Συνεκπαίδευση.  
Πρόγραμμα υλοποίησης Συνεκπαίδευσης Ειδικού  
με Τυπικό Σχολείο

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΥΜΠΙΑΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ  
ΚΑΤΣΟΥΓΚΡΗ

doi: [10.12681/edusc.1757](https://doi.org/10.12681/edusc.1757)

## Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΟΥΜΠΙΑΣ Ε., & ΚΑΤΣΟΥΓΚΡΗ Α. (2019). Από την Ένταξη στην Συνεκπαίδευση. Πρόγραμμα υλοποίησης Συνεκπαίδευσης Ειδικού με Τυπικό Σχολείο. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1, 481-492. <https://doi.org/10.12681/edusc.1757>

Από την Ένταξη στην Συνεκπαίδευση.  
Πρόγραμμα υλοποίησης Συνεκπαίδευσης  
Ειδικού με Τυπικό Σχολείο

*Δρ. Κουμπιάς Εμμανουήλ*  
*Ψυχολόγος - Ειδικός Παιδαγωγός*  
*Σχολικός Σύμβουλος 50ης*  
*Περιφέρειας Δημοτικής Εκπαίδευσης*  
*Αττικής*  
manosk3@hotmail.com

*Κατσούγκρη Αναστασία*  
*Ειδική Παιδαγωγός*  
*Υπ Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Πατρών*  
*Δ/ντρια Σχολικής Μονάδα ΠΕ Αν*  
*Αττικής*

akatsou0708@gmail.com

**ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ:** *Συνεκπαίδευση, τυπικού σχολείου, εφαρμογή προγράμματος,*

*συνεκπαίδευσης Ειδικού με Τυπικού Σχολείου*

**ΠΕΡΙΛΗΨΗ:** Η συνεκπαίδευση έχει γίνει τις τελευταίες δεκαετίες ένα από τα πιο βασικά θέματα στον εκπαιδευτικό προγραμματισμό των περισσότερων χωρών. Σύμφωνα με τον πρώην διευθυντή της UNESCO Federico Mayor, η εκπαίδευση για όλους ή αλλιώς η εκπαίδευση της συμπερίληψης παρέχει σε όλα τα ανθρώπινα πλάσματα την ευκαιρία να αναπτύξουν πλήρως το δυναμικό τους, να συνεισφέρουν στην κοινωνία, ενώ συγχρόνως η διαφορετικότητα τους εμπλουτίζει αντί να ελαττώνει την αξία τους. Σε έναν κόσμο, συμπληρώνει ο Mayor, που αποτελείται από διαφορετικότητες κάθε τύπου, δεν είναι οι άνθρωποι με δυσκολίες, μα η ίδια η κοινωνία που χρειάζεται ειδική εκπαίδευση με σκοπό να αποτελέσει μια αυθεντική κοινωνία για όλους. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η περίπτωση εφαρμογής ενός προγράμματος ένταξης και συνεκπαίδευσης που υλοποιήθηκε με εξαιρετική επιτυχία σε Δημοτικό Σχολείο της Ανατολικής Αττικής κατά το σχολικό έτος 2016-2017.

**From Inclusion to Inclusive Educationn Implementation  
Program for Inclusive Specialist with Typical School**

**Topic :** Special Education

**Keywords** Inclusive education,, program implementation, inclusive education between school for children who need special education and a typical school

**Abstract** Inclusive education has become in recent decades one of the most fundamental issues in educational planning in most countries. According to the former director of UNESCO Federico Mayor, education for all, or else education of inclusion gives all human beings the opportunity to develop their full potential, contribute to society, and enhance their value – rather than diminish it-through their individual traits.

In a world- as Mayor further states- consisting of diversities of each type, it's not the people with disabilities that need special training, but the society itself, so as to convert to an actual society for all. This paper presents the case of application of inclusion and inclusive education program was implemented with great success in elementary school in Eastern Attica in the school year 2016-2017.

### **Εισαγωγή**

Σε μεγάλο αριθμό χωρών του ανεπτυγμένου κόσμου η εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία ή και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης κοινωνικής και κατ' επέκταση πολιτικής φροντίδας. Οι υπάρχουσες δομές και παρεμβάσεις έχουν διαμορφωθεί πολύ νωρίς από κοινές δράσεις κυβερνήσεων, επιστημόνων και αναπηρικών φορέων, με αποτέλεσμα σήμερα τα παιδιά με τις όποιες ιδιαιτερότητες ή δυσκολίες να έχουν τη δυνατότητα να προχωρήσουν στο δρόμο της εκπαίδευσης με τα ίδια μέσα και στους ίδιους χώρους όπως δηλαδή και η πλειοψηφία των παιδιών της ηλικίας τους. Οι Διεθνείς Συμβάσεις για τα δικαιώματα των παιδιών κατοχυρώνουν τα ίσα δικαιώματα όλων των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία και το αναφαίρετο δικαίωμά τους στην εκπαίδευση, στην κοινή εκπαίδευση, στην Συνεκπαίδευση

Η σύγχρονη τάση που επικρατεί σε διεθνές επίπεδο είναι τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή και με Αναπηρία να εκπαιδεύονται σε κοινό εκπαιδευτικό πλαίσιο Από την Διακήρυξη της Σαλαμάνκα(1994) και μετά, η παιδαγωγική συζήτηση έχει μετατοπιστεί από την πρόταση της ενσωμάτωσης (mainstreaming) και της ένταξης (integration) σε αυτήν της συνεκπαίδευσης (inclusion) των μαθητών με και χωρίς Αναπηρία σε «ένα σχολείο για όλους» όπως αναφέρεται στη Χάρτα του Λουξεμβούργου (1996).

Η εμπειρία πολλών ευρωπαϊκών χωρών καταδεικνύει ότι οι συνεκπαίδευση των παιδιών και των νέων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες επιτυγχάνεται καλύτερα μέσα σε ενιαία σχολεία συνεκπαίδευσης, τα οποία εξυπηρετούν (σχεδόν) όλα τα παιδιά μας κοινότητας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν τη μέγιστη εκπαιδευτική πρόοδο και κοινωνική ενσωμάτωση

Στην Ελλάδα κυριάρχησε για χρόνια η πολιτική της Ένταξης. Τα τελευταία μόνο χρόνια άρχισε να συζητιέται ο θεσμός της Συνεκπαίδευσης και να γίνονται μεμονωμένες προσπάθειες προγραμμάτων συνεκπαίδευσης με εφελτήριο το

εκπαιδευτικό προσωπικό των Ειδικών Σχολείων, Μετά από αγώνες, προσπάθειες και ανακοινώσεις σε Συνέδρια δράσεων συνεκπαίδευσης, που υλοποιήθηκαν από Σχολικές Μονάδες ΣΜΕΑΕ, φτάσαμε στο 2016 όπου με το ΦΕΚ 3561/τΒ'4-11-2016, ΥΠΠΕΘ «Καθορισμός Διαδικασίας Σχεδιασμού, Υλοποίησης και Αξιολόγησης Προγραμμάτων Συνεκπαίδευσης», θεσμοθετείτε από την Πολιτεία η Συνεκπαίδευση στην Ελληνική Εκπαίδευση.

Με άξονα το παραπάνω ΦΕΚ και με την παιδαγωγική καθοδήγηση του Σχολικού Συμβούλου της 50<sup>ης</sup> Περιφέρειας ΔΕ Αττικής κυρίου Κουμπιά Εμμανουήλ, υλοποιήθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Συκαμίνου Ωρωπού Πρόγραμμα Συνεκπαίδευσης με το Ειδικό Σχολείο Ωρωπού με πρωτοβουλία του Δημοτικού Σχολείου αυτή την φορά και όχι του Ειδικού Σχολείου. Οι Δράσεις και τα στάδια υλοποίησης του συγκεκριμένου προγράμματος θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν παρακάτω

Κλείνοντας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους εκπαιδευτικούς του Δημοτικού Σχολείου Συκαμίνου και το Ειδικό Επιστημονικό και Βοηθητικό Προσωπικό του Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Ωρωπού για την προθυμία το κέφι και την αγάπη που αγκάλιασαν αυτή την προσπάθεια

Τα αποτελέσματα ξεπέρασαν κάθε προσδοκία και μας ωθούν στην συνέχιση αυτού του προγράμματος για την δημιουργία ενός Σχολείου για όλα τα παιδιά με ή χωρίς Αναπηρία

#### **Από την Ένταξη στην Συνεκπαίδευση**

Σήμερα, μετά από τη διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994), η παιδαγωγική συζήτηση έχει μετατοπιστεί από την πρόταση της ενσωμάτωσης (mainstreaming) και της ένταξης (integration) σε αυτήν της συνεκπαίδευσης (inclusion) των μαθητών με και χωρίς Αναπηρία σε «ένα σχολείο για όλους» όπως αναφέρεται στη Χάρτα του Λουξεμβούργου (1996), (Watkins 2003).

Σε αντίθεση με την πολιτική της ένταξης, που προωθεί την ιδέα της προσαρμογής του μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος και του σχολείου, η συνεκπαίδευση αναφέρεται στην αναδιοργάνωση του σχολείου ώστε να συμπεριλάβει (Include) και τους μαθητές με Αναπηρία (Χατζημανώλη, 2005).

Μέχρι σήμερα αυτό που γίνεται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι η ένταξη των ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο τυπικό σχολείο.

#### **Τι είναι ένταξη**

«Ο όρος «ένταξη» αποτελεί ελεύθερη κατά κάποιο τρόπο απόδοση του αγγλικού όρου (integration) και σημαίνει τη συστηματική τοποθέτηση κάποιου στοιχείου μέσα σε κάτι άλλο και την ολοκλήρωση του υποκειμένου ως αυτοτελούς, ακέραιου μέρους ενός ευρύτερου όλου.

Ο όρος «ενσωμάτωση» (**mainstreaming, incorporation**) δηλώνει τη μονόδρομη προσκόλληση και εξομοίωση κάποιου στοιχείου προς ένα όλο, με πρόσκτηση χαρακτηριστικών ενός ετεροειδούς συνόλου και απώλεια των αρχικών χαρακτηριστικών (Ζιώνιου, 2000)

Η διαφορά λοιπόν των δύο αυτών όρων είναι ότι στην ένταξη διατηρούνται τα αρχικά βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία εμπλουτίζονται και κινούνται προς διαρκώς ανερχόμενα επίπεδα ολοκλήρωσης, ενώ στην ενσωμάτωση εξαφανίζονται τα αρχικά βασικά χαρακτηριστικά, έχοντας αφομοιωθεί από τα χαρακτηριστικά ενός ευρύτερου συνόλου.

Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται ένας καινούριος όρος στην παιδαγωγική ορολογία, ο όρος **inclusive education**, που έρχεται να αντικαταστήσει τους όρους «ένταξη» και «ενσωμάτωση». Ο όρος μπορεί να αποδοθεί με περιφραστικό τρόπο στην ελληνική ως: **η εκπαίδευση που συμπεριλαμβάνει όλους**, που λαμβάνει υπόψη της τις ανάγκες και τη διαφορετικότητα όλων, σέβεται τη διαφορετικότητά τους και προσαρμόζει τη διδασκαλία στις ανάγκες του κάθε μαθητή. («Συμπερίληψη» είναι η μετάφραση του όρου “inclusive” που υιοθέτησε το κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα. Εμείς στην Ελλάδα το μεταφράζουμε ως «Συνεκπαίδευση»).

Ο όρος αυτός δεικνύει τον αγώνα για καλύτερα και πιο λειτουργικά εκπαιδευτικά συστήματα και ουσιαστικά μιλάμε για μία διεύρυνση του όρου «Ένταξη» που οδηγεί στην συνεκπαίδευση .

Η συνεκπαίδευση αφορά στην προσπάθεια που γίνεται να βρίσκονται στον ίδιο χώρο και να εκπαιδεύονται παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή με αναπηρία με αυτά που φοιτούν στο Τυπικό Σχολείο

Στο δυτικό κόσμο, τουλάχιστον, η τάση αυτή της συνεκπαίδευσης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αποτελεί, σύμφωνα με τον Mitchell (1990), την αντανάκλαση δύο βασικών παραδοχών, (αξιωματικών αρχών). Η πρώτη, που στηρίζεται και σε ερευνητικά δεδομένα, υποστηρίζει πως τόσο τα παιδιά με Αναπηρία όσο και αυτά που φοιτούν στα Τυπικά Σχολεία, μπορούν να αποκομίσουν οφέλη από μια πιο στενή συνεργασία και συμβίωση μεταξύ τους. Η δεύτερη, που είναι περισσότερο ηθικοκοινωνικής φύσης και επικρατεί στις περισσότερες χώρες, στηρίζεται στην αρχή που ορίζεται από την Διεθνή Συνθήκη για τα δικαιώματα ότι τα παιδιά με Αναπηρία έχουν το δικαίωμα να εκπαιδεύονται μαζί με τους τυπικούς συμμαθητές τους

Στο δυτικό κόσμο, τουλάχιστον, η τάση αυτή της συνεκπαίδευσης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αποτελεί, σύμφωνα με τον Mitchell (1990), την αντανάκλαση δύο βασικών πεποιθήσεων (αξιωματικών αρχών). Η πρώτη, που στηρίζεται και σε ερευνητικά δεδομένα, υποστηρίζει πως τόσο τα παιδιά με Αναπηρία όσο και αυτά που φοιτούν στα Τυπικά Σχολεία, μπορούν να αποκομίσουν οφέλη από μια πιο στενή συνεργασία και συμβίωση μεταξύ τους. Η δεύτερη, που είναι περισσότερο ηθικοκοινωνικής φύσεως, και επικρατεί στις περισσότερες χώρες, στηρίζεται στην αρχή που ορίζεται από την Διεθνή Συνθήκη για τα δικαιώματα ότι τα παιδιά με Αναπηρία έχουν το δικαίωμα να εκπαιδεύονται μαζί με τους χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συμμαθητές τους.

Η συνεκπαίδευση στις χώρες της Ευρώπης , των ΗΠΑ και της Αυστραλίας όπου εφαρμόζεται, εκτείνεται από την προσχολική έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση Η τάση αυτή δημιουργήθηκε όταν τα αποτελέσματα ερευνών έδειξαν ότι η

συνεκπαίδευση βοηθάει όλα τα παιδιά με ή χωρίς εκπαιδευτικές ανάγκες και ουσιαστικά αποτελεί εξέλιξη του μοντέλου «ένταξη»

Τα παιδιά με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με την συνεκπαίδευση βγαίνουν από το περιθώριο, δραστηριοποιούνται και γίνονται ενεργά μέλη της σχολικής κοινότητας, αποβάλλουν φόβους, και την διστακτικότητα. Με τον τρόπο αυτό γίνονται πιο κοινωνικά, τονώνεται το αυτοσυναίσθημα τους, αναπτύσσεται το μέγιστο των δυνατοτήτων.

Η οδός για την πραγματοποίηση του οράματός μας «ένα σχολείο για όλους» είναι η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία, η οποία συνίσταται στην προσαρμογή της διδασκαλίας, προκειμένου να ανταποκριθεί στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών (Tomlison, 2001). Θεωρητικό υπόβαθρο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας είναι η θεωρία του κονστρουκτιβισμού του Vygotsky (1988), σύμφωνα με την οποία η νέα γνώση οικοδομείται πάνω σε προηγούμενη, μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο και μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ως ουσιαστικής προϋπόθεσης για τη γνωσιακή ανάπτυξη. Οι άξονες στους οποίους πραγματοποιείται η διαφοροποίηση είναι: α) στο **μαθητή**, και β) στο **αναλυτικό πρόγραμμα**.

Όσον αφορά στον πρώτο άξονα, το **μαθητή**, διακρίνουμε τρεις επιμέρους διαστάσεις: την ετοιμότητά του ή αλλιώς το επίπεδο επίδοσης (readiness), τα ενδιαφέροντά του (interest) και τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο μαθαίνει (μαθησιακό προφίλ, learning profile). Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά στο δεύτερο άξονα, δηλαδή το **αναλυτικό πρόγραμμα** και τη διδασκαλία, διακρίνουμε και εδώ τρεις διαστάσεις: το περιεχόμενο (content), δηλαδή το αναλυτικό πρόγραμμα, την επεξεργασία του περιεχομένου (process), δηλαδή της τεχνικές και στρατηγικές διδασκαλίας, και το τελικό προϊόν (product), δηλαδή την αξιολόγηση. Με απλά λόγια, ή έννοια της διαφοροποιημένης διδασκαλίας εξασφαλίζει ότι το τι μαθαίνει, το πώς το μαθαίνει και το πώς μας δείχνει ότι το έμαθε ο κάθε μαθητής πρέπει να ταιριάζει με το επίπεδο και τη μαθησιακή ετοιμότητά του, τα ενδιαφέροντά του και τις προτιμήσεις του σχετικά με τον τρόπο μάθησης (Tomlison, 1995).

Σε αντίθεση με την παραδοσιακή διδασκαλία, η οποία απευθύνεται σε έναν υποτιθέμενο «μέσο» μαθητή με το ίδιο για όλους υλικό και τον ίδιο τρόπο αξιολόγησης, στη διαφοροποιημένη διδασκαλία χρησιμοποιούνται υλικά διαβαθμισμένης δυσκολίας και οι εκπαιδευτικοί κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνουν υπόψη τους τις πολλαπλές νοημοσύνες του Gardner (1993). Επιπλέον, η αξιολόγηση είναι συνεχής και χρησιμοποιείται κυρίως για να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να αναπροσαρμόσει τη διδασκαλία του και να σχεδιάσει τα κατάλληλα υλικά για τις διαφοροποιημένες ανάγκες των μαθητών του (Gregory & Chapman, 2001).

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι ένα μίγμα διδασκαλίας σε μικρές ομάδες, εξατομικευμένης παρέμβασης και κλασικής συνολικής διδασκαλίας της τάξης. Αντίθετα από την παραδοσιακή διδασκαλία με τις άκαμπτες διδακτικές μεθόδους, η διαφοροποιημένη διδασκαλία χρησιμοποιεί μια ποικιλία στρατηγικών για να βοηθήσει τους μαθητές, οι δυσκολίες των οποίων αποτελούν αφορμή για νέο σχεδιασμό μιας καλύτερης μαθησιακής εμπειρίας.

Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με το ΦΕΚ 3561/τ. Β΄/4-11-2016 της σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε Συνεκπαίδευσης με πρωτοβουλία του Δημοτικού Σχολείου Συκαμίνου σε συνεργασία με το Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Ωρωπού και την παιδαγωγική καθοδήγηση και στήριξη του Σχολικού Συμβούλου κυρίου Κουμπιά Εμμανουήλ.

Σε κοινές συνεδριάσεις των Συλλόγων Διδασκόντων και των δύο Σχολικών Μονάδων τέθηκαν και συμφωνήθηκαν οι κοινοί στόχοι και πάνω στους κοινούς στόχους σχεδιάστηκαν οι κοινές εκπαιδευτικές δράσεις και τα οι άξονες διδασκαλίες των γνωστικών αντικειμένων που από κοινού θα διδαχθούν οι μαθητές και των δύο Σχολείων.

Οι στόχοι του προγράμματος συνεκπαίδευσης του Δημοτικού Σχολείου Συκαμίνου σε συνεργασία με το Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Ωρωπού βασίστηκαν στους Άξονες της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ και Αρχών της Ένταξης και Συνεκπαίδευσης των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) στο Τυπικό Σχολείο. Οι αρχές αυτές αναφέρονται στο αναφαίρετο δικαίωμα όλων των παιδιών να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση σε ένα σχολείο για όλους Η Διεθνής Σύμβαση κυρώθηκε από την Βουλή των Ελλήνων το 2006. Συγκεκριμένα : Ν. 4074/2012 «Κύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες» (ΦΕΚ 88, τ. Α΄)]

Οι Αρχές και οι Στόχοι του Προγράμματος Υλοποίησης της Συνεκπαίδευσης βασίζονται

1. Στο Σεβασμό των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
2. Στην διασφάλιση ίσων ευκαιριών όλων των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην Εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις
3. Στην Ένταξη στο εκπαιδευτικό περιβάλλον μαθητών με Αναπηρία στο Τυπικό Σχολείο χωρίς να στιγματίζονται τα ίδια τα παιδιά ή να περιθωριοποιούνται
4. Στην Ενδυνάμωση συμμετοχής όλων των συλλογικών δράσεων που σκοπό έχουν την αποδοχή της Διαφορετικότητας.
5. Στην Αξιοποίηση των γνώσεων, των εμπειριών και των βιωμάτων των παιδιών με και χωρίς Αναπηρία που θα βοηθήσει στην συναισθηματική τους ανάπτυξη.
6. Στην Καλλιέργεια της αμοιβαίας κατανόησης και της από κοινού αντιμετώπισης των προβλημάτων και των δυσκολιών που θα προκύψουν,
7. Στην ενεργοποίηση της δημιουργικότητας, της αυτενέργειας και των δυνατών σημείων όλων των μαθητών με ή χωρίς Αναπηρία.
8. Στην αποδοχή πως όλοι οι μαθητές με ή χωρίς Αναπηρία επιδέχονται εκπαίδευσης
9. Στην προσπάθεια ανάπτυξης όλων των δυνατών πεδίων των γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων όλων των μαθητών μας
10. Στην συνέχιση του Προγράμματος και στην συστηματική παρακολούθηση και υποστήριξη όλων των μαθητών μας με ή χωρίς Αναπηρία.

Η υλοποίηση του προγράμματος αυτού θα βοηθήσει όλα τα και παιδιά και τους εκπαιδευτικούς του Τυπικού Σχολείου να αλληλεπιδράσουν με μαθητές του Ειδικού Σχολείου για να αρθούν οι προκαταλήψεις και τα κοινωνικά στερεότυπα και να οδηγηθούμε σε ένα σχολείο για όλους .

Παράλληλα με την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση που θα γίνει στους γονείς και των δυο σχολείων θα βοηθήσει στην άρση των εμποδίων στην αποδοχή της διαφορετικότητας

#### **Εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί**

Από το Δημοτικό Σχολείο Συκαμίνου θα αναλάβουν οι εκπαιδευτικοί των Α, Β1, Β2 τάξεων γιατί οι διδακτικοί στόχοι του ΑΠΣ είναι πιο κοντά και πιο εύκολα προσαρμόσιμες με τους διδακτικούς στόχους και την ανάπτυξη των γνωστικών αντικειμένων του ΑΠΣ του Ειδικού Σχολείου

Από το Δημοτικό Σχολείο Συκαμίνου οι εκπαιδευτικοί των Α και Β τάξεων και η εκπαιδευτικός του Τμήματος Ένταξης.

Από το Ειδικό Σχολείο όλο το Εκπαιδευτικό Προσωπικό και το Ειδικό Βοηθητικό προσωπικό

#### **Εμπλεκόμενοι μαθητές**

Από το Δημοτικό Σχολείο Συκαμίνου οι μαθητές των Α και Β τάξεων σύνολο μαθητών 48 μαθητές και από το Ειδικό Σχολείο Ωρωπού 12 μαθητές

#### **Αρχική αξιολόγηση**

Στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Ωρωπού φοιτούν παιδιά με αυτισμό , νοητική υστέρηση , σύνδρομο Dawn και κινητική αναπηρία Το πρόγραμμα της Συνεκπαίδευσης θα διαμορφωθεί σύμφωνα με τις ανάγκες και της δυνατότητες των μαθητών με Αναπηρία σε συνδυασμό του ΑΠΣ και ΔΕΠΣ προσαρμοσμένο στις δυνατότητες όλων των μαθητών.

Συνεπώς το πρόγραμμα στηρίχθηκε στην διαθεματικότητα γιατί υποστηρίζεται από πολλά γνωστικά αντικείμενα και «...παρέχει την δυνατότητα στα ΑμέΑ να συμμετέχουν στην διδασκαλία με τέτοιο τρόπο ώστε αν προσεγγίζουν κάθε γνωστικό αντικείμενο από την πλευρά που εξυπηρετεί την κάλυψη των καθημερινών πραγματικών αναγκών τους» ΔΕΠΣ Επίσης η ενασχόληση των ΑμέΑ με εναλλακτικές δραστηριότητες όπως Μουσικοκινητική και κατασκευές επιτρέπει στους μαθητές αυτούς να συμμετέχουν ενεργά στην μαθησιακή διαδικασία χωρίς να αποκλείονται από αυτή γεγονός που θα τους βοηθήσει στην ένταξη στην ομάδα των συμμαθητών τους στο Τυπικό Σχολείο

Σύμφωνα πάντα με το Ενιαίο ΑΠΣ και ΔΕΠΣ οι δραστηριότητες είχαν βιωματικό χαρακτήρα και ήταν προσαρμοσμένες στην καθημερινότητα.

Επειδή τα γνωστικά αντικείμενα των Α&Β τάξεων και επειδή έχουμε την δυνατότητα να έχουμε 3 ώρες Ευέλικτη Ζώνη, επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες τάξεις για την υλοποίηση του προγράμματος της Συνεκπαίδευσης.

#### **Δράσεις κοινές Συνεκπαίδευσης**

#### **Α Δράση Διάρκεια 2 διδακτικές ώρες**



Οι μαθητές του Ειδικού Σχολείου Ωρωπού μαζί με όλη την Διεπιστημονική Ομάδα μετέβησαν στο Δημοτικό Σχολείο Συκαμίνου όπου έγινε πρόγραμμα Συνεκπαίδευσης με τους μαθητές της Α τάξης με υπεύθυνη εκπαιδευτικό της τάξης και την εκπαιδευτικό του Τμήματος Ένταξης

Το πρόγραμμα είχε διάρκεια δύο διδακτικών ωρών

Γνωστικό αντικείμενο : Μαθηματικά Ενότητα Γεωμετρικά Σχήματα

**Στόχοι διδακτικοί :**

- Να γνωριστούν και να γίνουν μία ομάδα
- Να αντιληφθούν το μέγεθος των σχημάτων.
- Να ανακαλύψουν Βασικές έννοιες γεωμετρικών σχημάτων.
- Να κάνουν σύγκριση με τρισδιάστατα σχήματα.
- Να συνειδητοποιήσουν τα γενικά χαρακτηριστικά των σχημάτων μέσα από την κατασκευή τους με πλαστελίνες
- Να μάθουν παίζοντας και διασκεδάζοντας

**Μεθοδολογία :** Πειραματισμός ανακαλυπτική μέθοδος και βιωματική μάθηση

**Β Δράση 2 διδακτικές ώρες**

Οι μαθητές του Β2 τμήματος του Δημοτικού Σχολείου Συκαμίνου με την εκπαιδευτικό της τάξης και την εκπαιδευτικό του Τμήματος Ένταξης μετέβησαν στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Ωρωπού όπου έγινε συνδιδασκαλία με τα παιδιά του Ειδικού και όλη την Διεπιστημονική ομάδα

**Δραστηριότητες : Αθλοπαιδιές και Μουσικοκινητική Αγωγή** Οι μαθητές ασκήθηκαν σε παιχνίδια δράσης και συντονισμού, σε παιχνίδια προσανατολισμού στο χώρο και φυσικά σε παιχνίδια συνεργασίας

**Διδακτικοί στόχοι**

- Εξοικείωση με παιχνίδια συντονισμού
- Να μάθουν να σέβονται και να ακολουθούν τους κανόνες των παιχνιδιών
- Να προσαρμόζουν τις δικές τους δυνατότητες με αυτές των συμμαθητών τους από το Ειδικό Σχολείο
- Να μάθουν να συνεργάζονται
- Να Αναπτύξουν τις δεξιότητες προσανατολισμού στο χώρο και του συντονισμού

**Μεθοδολογία**

Απόκτηση εμπειριών με κινητικές δραστηριότητες. Η έννοια της προσαρμογής στο περιβάλλον και η «ενσωμάτωση» Ασκήσεις συντονισμού και προσανατολισμού στο χώρο Ασκήσεις γνωριμίας

**Γ Δράση**

Οι μαθητές του Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Ωρωπού μαζί με όλη την Διεπιστημονική Ομάδα μετέβησαν στο Δημοτικό Σχολείο Συκαμίνου και συγκεκριμένα στο Βι Τμήμα με την υπεύθυνη εκπαιδευτικό του τμήματος και την εκπαιδευτικό του Τμήματος Ένταξης όπου το μάθημα της Αισθητικής

Αγωγής συνδέθηκε διαθεματικά με την Μουσική και Θεατρική αγωγή με τις εξής δραστηριότητες :

- Κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων με απλά υλικά
- Δραματοποίηση παιδικών τραγουδιών

#### **Διδακτικοί στόχοι**

- Εξοικείωση των παιδικών με την μουσική κλίμακα και τους ήχους
- Να μάθουν να εστιάζουν την ακοή τους να μιμούνται ήχους και να αναπαράγουν ήχους
- Συντονισμός αδρής κίνησης
- Περιμένω την σειρά μου
- Να μάθουν να συνεργάζονται με όλα τα παιδιά
- Να διασκεδάσουν και να ψυχαγωγηθούν.

**Μεθοδολογία** Σύστημα Orff Ασκήσεις συντονισμού και αδρής κίνησης

#### **Δ Δράση**

Οι μαθητές του Β2 σε κοινή διδασκαλία με τα παιδιά του Ειδικού Στο πλαίσιο **κάνουν Μουσικοκινητική Αγωγή και κατασκευές**

#### **Διδακτική στόχοι των Δραστηριοτήτων**

- Εξοικείωση των παιδιών με τα μουσικά μοτίβα και τα ρυθμό
- σωματοποίηση στοιχείων του μουσικού ρυθμού
- εξάσκηση επιτελικών δεξιοτήτων
- ενδυνάμωση κλίματος συνοχής της ομάδας
- Εκδήλωση ενδιαφέροντος για πρωτότυπες εικαστικές δημιουργίες

**Μεθοδολογία** ενεργοποίηση εσωτερικών κινήτρων Σύστημα Orff

#### **Κοινή εκπαιδευτική εκδρομή**

Στο πλαίσιο του προγράμματος της υγιεινής διατροφής που υλοποιήθηκε και τα δύο Σχολεία πραγματοποιήθηκε κοινή εκπαιδευτική εκδρομή με την Α τάξη του Δημοτικού Σχολείου Συκαμίνου και το Βι Τμήμα στο χώρο του «Βιωματικού και Ψυχαγωγικού Πάρκου» Paradise Το θέμα είχε δουλευτεί από τις εκπαιδευτικούς και των δύο Σχολείων με κοινούς διδακτικούς στόχους και κοινό θέμα «Η ζωή των μελισσών».

#### **Διδακτικοί στόχοι του Project « Η ζωή των μελισσών»**

- Εκμάθηση με βιωματικό τρόπο της ζωής των Μελισσών
- Γνωριμία με τα μελισσοκομικά φυτά
- Απόκτηση συνηθειών σωστής διατροφής
- Το μέλι στην διατροφή των παιδιών.

Οι μεταφορές των μαθητών καλύφθηκαν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση ,

#### **Αξιολόγηση του προγράμματος**

Το πρόγραμμα της Συνεκπαίδευσης είχε μεγάλη επιτυχία γιατί

- Οι μαθητές του Τυπικού σχολείου διαπίστωσαν πως έχουν πολλά πράγματα να κάνουν με τα παιδιά του Ειδικού Σχολείου, Έγιναν δεκτικά στην διαφορετικότητα
- Οι μαθητές του Τυπικού Σχολείου έμαθαν να σέβονται και να αποδέχονται τους συμμαθητές τους από το Ειδικό Σχολείο.
- Οι εκπαιδευτικοί και των δύο σχολικών μονάδων που ενεπλάκησαν στο Προγραμμα, ωφελήθηκαν πάρα πολύ από την ανταλλαγή των γνώσεων των εμπειριών , δοκίμασαν νέες τεχνικές διδασκαλίας.
- Υπήρξε αλληλεπίδραση τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών και συνεργασία.
- Μπήκε η θεμέλια λίθος για την άρση των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων σε μία κλειστή κοινωνία όπως αυτή του Συκαμίνου σε μία πορεία για ένα σχολείο για όλους

### **Βιβλιογραφία**

- Armstrong, D., Belmont, B. & Verillon, A. (2000). Inclusive Education. In: Armstrong, D., Armstrong, F. & Barton, Len (ed). Inclusive Education. David Fulton, London.
- Burgess, Robert et al (1993). Implementing in-service education and training. Bristol, U.K.: The Falmer Press.
- Clark, C., Dyson, A., Millward, A. Skidmore, D.(1997). New directions in special needs Innovations in mainstream schools. London: Cassel.
- European Commission (1996). European guide of good practice – Towards equal opportunities for disabled people. Brussels, Belgium: Helios II.
- European Agency for Development in Special Needs Education 2007. Lisbon Declaration: Young People’s Views on Inclusive Education, available online: <http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-oninclusive-education>
- European Commission (DGXXII) 1996. The Charter of Luxembourg, Brussels, Belgium
- European Commission 2007. Communication from the Commission A coherent framework of indicators and benchmarks for monitoring progress towards the Lisbon objectives in education and training (February 2007)
- Key, E. (1978). Das Jahrhundert des Kindes Frankfurt Main. v. Glasersfeld, E. (1992). Aspect des Konstruktivismus: Vico, Berkeley, Piaget. In Rusch, G., Schmidt,

S.J. (Hrsg.) (1992): *Konstruktivismus: Geschichte und Anwendung*. Delfin Frankfurt/Main. Weigt, M. (1977). *Schulische Integration von Behinderten*, Weinheim u. Basel.

The Salamanca Statement ( 1994 ) On Principles, Political, in Special Needs Education

*Tomlinson, 1995 Learners need to move around to learn, while others do better sitting quietly*, Winebrenner, 1992, 1996.

Ασάλιωτης, Γ. (2002). Μεθοδολογικές επιλογές για τη συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 33, 57-71

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή Secretariat Østre Stationsvej 33 DK-5000 Odense C Denmark Tel: +45 64 41 00 20 secretariat@european-agency.org Brussels Office 3 Avenue Palmerston BE-1000 Brussels Belgium Tel: +32 2 280 33 59 brussels.office@european-agency.org www.european-agency.org

Ζώνιου – Σιδέρη Αθηνά (2009)«*Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους*», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα Αθήνα

Νάνου, Α., Δαδαμόγια, Θ., Παναγιώτου, Γ., Τραφαλή, Μ. (2009). Η γνωστική-συμπεριφορική μέθοδος στην υπηρεσία της συνεκπαίδευσης. 1ο Πανελλήνιο Συνεδρίο Γνωσιακών/Συμπεριφοριστικών προσεγγίσεων σε παιδιά και εφήβους. 8-10 Απριλίου. Αθήνα

Συνεκπαίδευσης: Θέματα-Κλειδιά Πολιτικής και Πρακτικής. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education. Weston P . (1992) A Decade for Differentiation. *British Journal of Special Education*, Volume 19, No.1 March 1992

ΦΕΚ 303 / 13 Μαρτίου 2003 ΑΠΣ & ΔΕΠΣ Ειδικής Αγωγής

ΦΕΚ 3561/τΒ'4-11-2016, ΥΠΠΕΘ «*Καθορισμός Διαδικασίας Σχεδιασμού, Υλοποίησης και Αξιολόγησης Προγραμμάτων Συνεκπαίδευσης*»,

Χατζημανώλη, Δ., (2005). Από την ένταξη-ενσωμάτωση στη συμπερίληψη. Ένας επαναπροσδιορισμός της αντιμετώπισης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. *Εκπαιδευτική κοινότητα*. 72, 30-35

Χαρούπιας, Α. & Βρέτταρος, Ι. (1995). Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της δημόσιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης στις Νέες Τεχνολογίες. Πρακτικά Β' Πανελλήνιου Συνεδρίου με θέμα: 'Διδακτική των Μαθηματικών και Πληροφορική στην Εκπαίδευση', Λευκωσία: Σύγχρονη Εποχή Κύπρου.

Χαρούπιας Α.Π. (1997). *Ειδική Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη- Τόμος Ι: Οι Νέες Τεχνολογίες Πληροφορικής στο Σχολείο για Όλους*. Αθήνα.: Ατραπός

**Ιστοσελίδες**

[https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education\\_key-principles-EL.pdf](https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education_key-principles-EL.pdf)